

ارتقاء و ترویج و آموزش سلامت و توانمندسازی جامعه

گروه هدف: کلیه اعضای تیم سلامت

ساعت آموزش: ۱/۵ ساعت

واحد تهیه کننده: گروه آموزش و ارتقای سلامت

تاریخ تهیه: شهریورماه ۱۳۹۷

تعریف توانمندسازی

- شناخت پتانسیل‌ها و قابلیت‌ها و بالفعل کردن آنها
- مردم محلی بتوانند توانایی‌های خود را به نمایش بگذارند و در اجتماع خود حضور داشته باشند
- از بالقوه به بالفعل رساندن ظرفیت‌ها
- آگاه‌سازی
- جامعه بتواند خودش بدون کمک عوامل خارجی رشد کند و مشکلاتش را حل کند
- جامعه محلی نیاز خود را بشناسد و برای تغییر تلاش کند
- کمک به افراد برای بهتر شناختن توانایی‌هایی که دارند و کمک برای استفاده از آن توانایی‌ها
- به جای دادن ماهی، ماهی گرفتن را یاد دادن
- دادن قدرت تصمیم‌گیری به مردم یک جامعه یا محله

توانمند سازی حقیقی، فرایندی است از پایین به بالا شامل شیوه

های متعددی از تعامل اجتماعی از قبیل:

- ارتباطات بین فردی و مشاوره
- بحث و گفتگو
- آموزش و اطلاع رسانی
- سازماندهی مردمی
- شیوه های اعتراضی مانند تظاهرات و اعتصابات

معاونت بهداشت

نکته مهم:

توانمند سازی جریانی است **خود جوش و پویا** که در درون بافت

اجتماعی هر جامعه ای شکل می گیرد

معاونت بهداشت

عالی‌ترین مرحله توانمندسازی، کنترل اجتماعی و کنترل نهادها و
موسسات مردمی بر کلیه امور جامعه است

توانمندسازی فرصتی است تا مردم بتوانند بر روی برخی از جوانب
زندگی خود تسلط داشته باشند

اهداف توانمندسازی

▶ توانمندسازی، انتقال ابتکارات به جامعه با رویکرد عدم تمرکز قدرت و در واقع تفویض قدرت است.

▶ در توانمندسازی، بحث توسعه مشارکتی در ابعاد مختلف آن مطرح است.

▶ مشارکت جامعه برای توسعه ممکن نیست مگر آنکه بخشی از اختیارات و قدرت در میان مردم آن جامعه توزیع شود.

▶ اجرای طرح توانمندسازی باید به کاهش فقر، افزایش رفاه و کیفیت بالاتر زندگی و مشارکت در تصمیم گیری منجر شود.

توسعه مشارکتی چیست؟

مشارکت را می توان فرآیند توانمندسازی محرومان و پردشدگان تلقی کرد.
نظریه توسعه مشارکتی مبتنی بر شناسایی تفاوت گروه ها و طبقات گوناگون به لحاظ قدرت سیاسی و اقتصادی است.

معاونت بهداشت

مشارکت در جوامع محلی فرآیندی است که در آن گروه های ذینفع بر هدایت یک طرح توسعه در حال برنامه ریزی و اجرا که هدف آن افزایش رفاه و آسایش آنها از نظر درآمد، رشد فردی، خوداتکایی یا ... است، تاثیر می گذارد.

معاونت بهداشت

توانمندسازی و بروز توانایی‌های مردم

در گذشته تصور می‌شد که عدم توانمندی مردم در امور اجتماعی به دلیل ناآگاهی و کم تحرکی اجتماعی آنهاست.

امروزه می‌دانیم که توانمندسازی تاکید بر بروز استعدادها و توانایی‌هایی است که در جوامع دوردست و مناطق حاشیه‌ای نهفته است.

به کارگیری این توانایی‌ها در طرح‌های توسعه، سازنده و مفید در واقع مفهوم توانمندسازی اجتماعی است

توانمندسازی یک فرایند چند جانبه است

- ▶ باید در نظر داشت که توانمندسازی یک نسخه نیست، بلکه یک فرآیند است و فرآیندی است زمان بر. بنابراین صبر و تحمل زیاد تسهیلگر در این فرآیند بسیار مهم است.
- ▶ معمولاً در تمام پروژه هایی که هدف اجتماعی در آن مستتر است، توانمندسازی میتواند نقش موثری داشته باشد، البته ابعاد دیگر هم صادق است مثلاً زیست محیطی، اقتصادی، معیشتی یا حتی سیاسی.

معاونت بهداشت

توانمندسازی در واقع مشارکت همه اقشار جامعه در سرنوشت خود است.
رویکرد اصلی در توانمندسازی، اعتقاد به مردم است. اعتقاد به اینکه مسائل می تواند به
بهترین شکل ممکن بدست مردمی که با آن مسائل به طور روزانه زندگی می کنند و به
عبارتی گروه های ذینفع حل شود.

معاونت بهداشت

▶ توانمندسازی عبارتست از تسهیم قدرت با اعضای گروه، تا بدین طریق،

احساس خود اثربخشی آنها ارتقا یابد.

▶ توانمندسازی به عنوان یک مفهوم عبارت است از: سهیم کردن گروه های

خودگردان و افراد در تعیین سرنوشت خود.

معاونت بهداشت

واژه توانمندکردن اشاره به این اصل است که باید به کسانی که ناتوان و محروم هستند قدرت داد.

توانمندسازی از مفاهیم توسعه پایدار است که در آن بر مشارکت همه گروه های اجتماعی در فرآیند توسعه و پیشرفت تاکید می شود.

معاونت بهداشت

سطوح توانمندسازی

آموزش

تسهیلگری

حمایت

آشکارسازی

آزادسازی

آموزش

در این سطح از توانمندسازی

➔ به مردم آموخته می شود که خود مجری ارزیابی های امور اجتماعی مرتبط با خود باشند و منتظر ارزیابی هایی که توسط مجریان یا متولیان برنامه های اجرا شده انجام می شود، نباشند.

➔ در این سطح از توانمندسازی افرادی نوعی مشارکت در طرح ها و برنامه ها، خود طراح و اجرا کننده و خصوصا ارزیاب برنامه ها هستند.

تسهیلگری

در این سطح از توانمند سازی:

- ▶ تلاش می شود به بازیگران (ساکنان محله یا جامعه) کمک شود تا یک طرح را خود پیاده کنند.
- ▶ نقش (آموزش دهنده) به عنوان یک مربی است که راهنمایی های عمومی و جهت دادن به تلاش های مردم و جامعه را ارائه می دهد
- ▶ در این سطح از توانمندسازی، تاکید بر نقش مردم در اجرای یک طرح است. البته به کمک آموزش دهندگانی که مشکلات را آسان میکنند.

حمایت

در این سطح از توانمندسازی

- ➔ بر دفاع از مردم در پیاده کردن طرح های توسعه ای تاکید می شود
- ➔ مربیان برای دستیابی به اهداف و پیشرفت، در واقع به مردم اعتماد به نفس و خودباوری می دهند.

آشکارسازی

در این سطح از توانمندسازی

- ▶ توانمندساز، تجربیات خود را در اختیار مردم قرار می دهد
- ▶ این تجربیات، چشم اندازه‌های متفاوتی را برای مردم باز می کند که باعث پویایی جامعه و بهبود برنامه می شود.
- ▶ به عبارتی آشکارسازی به مردم جهت می دهد تا بتوانند مسائل را ببینند و طرح بدهند و آن را خودشان اجرا کنند.

آزادسازی

در این سطح از توانمندسازی

- ▶ توانمندساز، بروز دهنده استعدادهای مردم است
- ▶ توانمندسازی نوعی زمینه بروز استعدادهای مردم را برای تصمیم گیری فراهم می‌کند تا درباره چگونه زندگی کردن و استفاده از امکانات و منابع، یافتن راه‌های مفید برای مشارکت و فرصت‌های جدید تلاش کنند.

رویکردهای توانمند سازی جامعه:

➤ رویکرد سنتی

➤ رویکرد مشارکتی و ضد ساختاری

➤ رویکرد بینابینی یا محافظه کارانه

معاونت بهداشت

رویکرد سنتی در توانمند سازی

- یعنی ایجاد تغییرات بر وفق مراد سیاستگذاران و رهبران و از بالا به پایین
- در رویکرد سنتی توانمندسازی، به مردم و توده‌ها در بدست گرفتن یا مشارکت در امور نقش بسیار محدود داده می شود

معاونت بهداشت

رویکرد مشارکتی توانمند سازی

- ▶ دقیقا نقطه مقابل رویکرد سنتی است
- ▶ در رویکرد مشارکتی سعی و تلاش بر این است که روند توانمندسازی به شکل واقعی و حقیقی خود بوجود آید
- ▶ توانمندسازی با رویکرد مشارکتی از درون مردم وجوامع بصورت خود جوش و پویا و در میان افراد و جامعه شکل می گیرد.

رویکرد مشارکتی توانمند سازی (ادامه)

➔ هدف در این رویکرد در مرحله اول عمدتاً کسب قدرت سیاسی توسط توده مردم و سپس تغییر ساختارهای کهنه و ضد توسعه است

در جوامع امروزی یکی از متداولترین رویکردهای توانمند سازی جامعه، بکار گیری رویکرد مدرنیزاسیون یا رویکرد

بینابینی است

معاونت بهداشت

رویکرد بینابینی توانمندسازی

تاکید و استراتژی عمده در رویکرد بینابینی یا محافظه کارانه،
توانمندسازی، ظرفیت سازی و کسب مهارت های توسعه ای لازم برای
بهبود وضع موجود و گام نهادن در مسیر نوسازی و مدرنیته میباشد.

دانشگاه علوم پزشکی شیراز

معاونت بهداشت

رویکرد بینابینی یا محافظه کارانه (ادامه)

➡ در این رویکرد درست است که جامعه در امر تصمیم گیری دخالت داده می شود و نقش خود را ایفا می نماید، اما در کل تصمیم گیری و تقسیم قدرت در دست متخصصان و کارشناسان باقی خواهد ماند.

معاونت بهداشت

انواع توانمند سازی

- ▶ توانمند سازی با استفاده از راهبردهای آموزشی
- ▶ توانمند سازی با استفاده از راهبردهای اجتماعی- فرهنگی
- ▶ توانمند سازی با استفاده از راهبردهای مالی
- ▶ توانمند سازی با استفاده از راهبردهای نهادی و موسسه ای

معاونت بهداشت

توانمند سازی با راهبردهای آموزشی

▶ در این توانمندسازی آموزش‌هایی از طریق انجمن‌ها و سازمان‌های مردمی و سازمان‌های غیر دولتی به لحاظ داشتن پایگاه اجتماعی مردمی، به جامعه داده می‌شود

▶ موضوعات آموزشی در برگیرنده موضوعات مختلفی است نظیر سواد آموزی، حرفه آموزی، مهارت‌های زندگی، مسایل کشاورزی و دامپروری و غیره.

توانمند سازی با راهبرد اجتماعی-فرهنگی

➔ در این نوع توانمندسازی جامعه را در نظارت بر نحوه ارائه خدمات اجتماعی و پایداری انواع خدمات اجتماعی که به جامعه ارائه می‌گردد، دخیل می‌کنند و از این طریق جامعه توانمند می‌شود.

معاونت بهداشت

توانمند سازی با راهبرد مالی و اقتصادی

توانمندسازی با این راهبرد شامل موارد زیر است:

- تدوین برنامه هایی برای برآورد و محاسبه ظرفیت اقتصادی و مالی جامعه،
- شناخت منابع عملی و بومی جامعه که منشا مالی و اقتصادی دارند،
- تلاش برای جلب کمک های مردمی و مالی برای تحقق عملیاتی برنامه های توانمند سازی،
- حمایت مالی دولت و سازمان های اجتماعی و یا سازمان های غیر دولتی از طرف های اجتماعی برای تولید، از طریق اعطا وام بلاعوض، تمهیدات بانکی و یا تشکیل تعاونی ها.

توانمند سازی با راهبرد نهادی

➔ تشکیل و یا راه اندازی موسسات اجتماعی از قبیل موسسات آموزشی، حمایتی، فنی جهت عضویت افراد جامعه در این تشکل ها با هدف حمایت از سیستم های جاری که توسط فرایندهای توانمند سازی ایجاد شده اند.

معاونت بهداشت

شاخص توانمند سازی با راهبرد نهادی

- ▶ درصد و یا تعداد نهادها و موسساتی که در زمینه توانمند سازی فعالیت میکنند.
- ▶ تعداد نهادها و موسسات حمایت کننده.
- ▶ تعداد طرح های مشترک توانمند سازی که نهادها در آن نقش دارند.

شناختن های توانمند سازی با راهبرد نهادی

تعداد طرح های بومی که اداره کردن آنها توسط مردم و جوامع مورد حمایت قرار گرفته است

تعداد طرح هایی که از طریق انتقال و ارایه دانش، اطلاعات، و مهارت های موجود برای راه اندازی مستمر سیستم های موجود در جامعه از قبیل سیستم آبرسانی، سیستم دفع صحیح زباله، سیستم فاضلاب، سیستم حمل و نقل درون شهری و یا دفع فضولات حیوانی در روستاها اجرا شده است

معاونت بهداشت

توانمند سازی با راهبرد فنی و محیطی

- بررسی و شناخت تکنولوژی های مردمی و مدرن موجود در جامعه.
- تقویت مهارت های مدیریتی و نظارتی بر نحوه کارکرد صحیح این سیستم ها.

معاونت بهداشت

شاخص های توانمند سازی فنی و محیطی

- ▶ تعداد بررسی ها و پروژه های موجود برای بررسی تکنولوژی ها و یا سیستم های فنی و محیطی جامعه.
- ▶ تعداد سیستم ها و یا تکنولوژی های فنی مورد نیاز جامعه برای حفاظت و کنترل محیطی توسط خود جامعه.
- ▶ تعداد برنامه های حمایت محیطی که توسط دولت یا سازمان های غیر دولتی و یا انجمن ها و موسسات خیریه مورد حمایت قرار می گیرند.
- ▶ تعداد جلسات و یا کلاس های آموزشی و همچنین مواد آموزشی تولید و طراحی شده برای مدیریت و عملکرد فنی مناسب تکنولوژی ها و سیستم های محیطی موجود.

نمونه های توانمندسازی

- ▶ در روستایی که همیشه مردان حرف اول را زدند، در سالهای آخر پروژه یکی از ریش سفیدان در جلسه ای گفت آقایون ساکت تا نظر خانمها را بشنویم.
- ▶ در روستایی که خانمها در هیچ کارگروهی شرکت نمی کردند، در سالهای پایانی پروژه در سبب چینی شرکت کرده و حتی دستمزد گرفتند.

معاونت بهداشت